

Диктатот на кураторите и трикот на инстант-уметниците

► Кураторите, со својот поттикнат ентузијазам и со нарцисоидната опседнатост со сопствените идеи, веројатно не сакаат да забележат дека афирмираат и бездарници (чест на исклучоците) и дека промовираат трик-принцип во творештвото

Во не толку дамнешно време, ако се претставевте како автор на изложба, другите најчесто сметаа дека претерувате, но денес се воведоа нови поими - куратор и кураторство, кои требало да предизвикаат почит кај луѓето. Разликата меѓу овие две определувања е суштествена: порано сметавме дека ликовното дело е повод за критичарот, а денес дека критичарот треба да го надвлее уметничкото дело. Поточно, помладите и најмладите уметници (школувани на скопскиот ФЛУ) сега веќе треба да ги осмислуваат своите креативни истражувања според барањата на кураторот и да се групираат околу неговата идеја, исто претенциозно наречена - проект.

Водени од младешкиот ентузијазам, желба за афирмација и присуство во ликовниот живот, авторите влегоа во состојба на грчовито исечување (да се биде избран) и на прифаќање на заводливата „леснотија на создавањето“, претворајќи се во еден вид инстант-уметници. Доминантна улога на кураторот предизвика создавање дело за една употреба, кое во својот вид има значително послаби шанси да се продаде (ако ги исклучиме ретките откупи на одделните институции).

Некритичкото учествување во одделни „проекти“ наедно значи да се скрати патот меѓу создавањето и презентацијата. За жал, таквото настојување, главно завршува со каталог што е добро дизајниран. Уметниците подзаборават дека творечкиот интегритет е сериозна работа - всушност единствена според која можеме да ги препознаваме и вреднуваме.

Од друга страна кураторите, со нивниот поттикнат ентузијазам и нарцисоидна опседнатост со сопствените идеи, веројатно не сакаат да забележат дека афирмираат и бездарници (чест на исклучоци) и дека промовираат трик-принцип во творештвото, како и одделни форми на тво-

речка патологија.

На изложбите од најново време, организирани за домашно или странско претставување учествуваат најчесто помлади и најмлади уметници што платното и четката ги замениле со некои електронски медиуми, како и со елементи на реди-мејд, фотографија, летристички мотиви и друго. Но, да се потсетиме - новите медиуми треба прво да се совладаат, а дури потоа творечки да се употребат. Само на тој начин може да се замени директниот со индиректен израз, формалната парафраза со симболична згуснатост и знаковна повеќезначност. Телевизијата, на пример, е незаменлива со директното, возбудиливо и провокативно дејствување на гледачот. Но уметникот, од своја страна, треба да го надмине таквиот документаризам и да дејствува, пред сè, низ методот на творечка преобразеност и со посебноста на ликовното дело. Секој обид за натпреварување со друг медиум може да биде само на штета на сопствените изразни средства.

Друга забележлива појава е бројноста, или масовноста на учесниците на тие изложби. Не толку одamna таквиот приод беше критикуван, но сега веќе е само афирмиран. Мобилизирањето автори околу една идеја не потсетува на времето на владеенето на соцреализмот меѓу 1945 и 1952 година. Тогаш државата диктираше, според туѓ пример, но и спонзорираше не грижејќи се доследно за строгата примена на догмата или рецептурата. Во најново време, пак, се појавија нови приватни спонзори што диктираат свои услови и отвораат алтернативни излагачки простори. Меѓу нив, сепак постојат битни разлики: првиот период траеше кратко време, предизвикувајќи реакција и нов полет во уметничкото творештво, а најновиот период трае подолго и сега веќе со извесни последици - пред сè за тво-

рештвото на помладите автори (влегување „во шема“ или некој нов маниризам).

Повод за вакви размислувања дадоа одделните изложби од понов датум: на пример „Зрачења“ - без (медитерански) зрачења (при што треба да се погледне ТВ-прилогот од Минхен), потоа „Нарцизми“ - без содржина, како и „Првото пип-шоу во градот“, кое сакајќи „да ги интерпретира проблемите на војеризам, егзибиционизам, параноја, фетишизам“, го постигна спротивниот ефект: „Проектот“ остана без творечка аргументација и се претвори спротивно на очекувањата - во егзибиционизам, итн. Изложбата „Уметници и белгалци“, отворена во Музеј на град Скопје, се претставува „како една од ретките можности македонските уметници да одговорат на една реална состојба истражувајќи ги длабоко човечките теми“. Притоа, кураторот Мелентие Пандиловски го заборавил примерот на Пикасо и неговата слика „Герника“, посебно ангажираноста, и остварувањата на македонските уметници врзани за теми од периодот по 1945, или по скопскиот земјотрес 1963 година, остварени спонтано, не по пат на нарачка.

На изложбата речиси не постои творечко надминување на документаризмот, со дела што се во најдобар случај добро дизајнирани и дејствуваат „на дистанца“. Изложбата „Секогаш веќе апокалипса“ отворена деновице, опфаќа нови концептуални обиди на автори од неколку балкански средини. Постапката изгледа расеано и „на дистанца“ во просториите на Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија. За да биде недоумицата поголема треба веднаш да се забележи: ентириерот на зградата, со сите карактеристични објекти и реkvизити изгледа повпечатливо отколку самата изложба. Покрај тоа, се поставува најдиректно прашањето: ако не можеме да утврдиме во што се состои

„апокалипсата“ тогаш во што треба да ја бараме смислата на оваа изложба? За жал, ниту еден сегмент на изложбата не може да не отргне од основниот впечаток дека се работи за суштински промашена цел. Во предговорот на каталогот (чиј автор е кураторот Сузана Милевска), во еден дел е забележано дека земањето на скопскиот земјотрес „како метафора не само за катастрофална пропаст, туку исто така како позитивен пример за единствениот момент на солидарност што се случил тогаш“ изгледа како фраза која „виси“ во воздух. Или, пак, мислењето дека „уметноста исто така е еден од концептите што е постојано подложуван на преиспитување“ требало да се однесува поправо за уметници од рангот на М. Дишан (кој дел примери за сирнувањето како уметнички чин) или на Ј. Бојс и на други, отколку на застапените автори на изложбата.

Рефлексите од проучувањата на Жан Клер, претставени на Венециското биенале 1995 на тема „Идентитет-алтеритет“ се чувствуваат и на оваа изложба, која сепак изгледа школски навивно и непровокативно, без сублимирани достигнувања. Расчекорот меѓу изложената теорија, филозофски заснована, и претставените дела - или „проекти“ го потврдува мислењето дека станува збор за кураторски егзибиционизам или самобендисано потценување на ликовната публика.

Темата - апокалипса дава многу можности, но само кога се вложува уметнички и морален ангажман. Меѓу посетителите имаше личности што ја преживеале скопската трагедија и ја доживеале тагата на евакуирање далеку од сопствениот дом и родниот град. Пред изложените дела, кои се објективизирани и неосмотрливо мотивирани претставувања, може да се почувствуваат само разочарани или измамени.

Владимир Величковски

Дневник, 29 јуни 1999